

แนวทางการบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ในหน่วยทหารของกองทัพบก

วรา สวัสดิ์ผล^{a,*}, พรพรรณ วีระปรียากร^a และ สมเกียรติ จันทนา^b

Design and Management Guidelines for Enhancing The Royal Thai Army Military Adventure Tourism

Vara Sawasdeepol^{a,*}, Pornphan Verapreyagura^a and Somkiat Chuntana^b

^aคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จ.ปทุมธานี 12121

^bสำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก สโมสรกองทัพบก สีเสนาเทวศน์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

^aFaculty of Architecture and Planning, Thammasat University Rangsit Campus, Prathum Thani 12121, Thailand.

^bTourism Office of Royal Thai Army Military, Dusit, Bangkok 10300, Thailand.

*Corresponding author. E-mail address: tungting_13@hotmail.com (V. Sawasdeepol)

Received 2 March 2007; accepted 28 November 2007

บทคัดย่อ

ภายใต้แผนแม่บทการท่องเที่ยวภายในหน่วยทหาร พ.ศ.2544 - 2553 กองทัพบกมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหารแบบไม่หวังผลในเชิงธุรกิจ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีระหว่างประชาชนกับกองทัพบก และสอดคล้องกับแผนการท่องเที่ยว พ.ศ. 2545 แต่หน่วยทหารขาดผลการศึกษาความพร้อมและความชำนาญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร การบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความพร้อมของพื้นที่ในหน่วยทหารทุกภูมิภาคทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้ง และรูปแบบอาคารของสิ่งอำนวยความสะดวก การวิเคราะห์รูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารในพื้นที่จากพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบการศึกษาการบริหารจัดการพื้นที่รวมทั้งการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยทหารกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16-35 ปี เดินทางมาจากจังหวัดอื่น ๆ เน้นการท่องเที่ยวแบบกลุ่มในกิจกรรมที่มีมาตรฐานการป้องกันอุบัติเหตุ มีความท้าทาย สามารถเสริมความรู้และทักษะได้ดี เช่น การเดินป่าผจญภัย การเดินป่าเชิงอนุรักษ์ เลื่อนข้ามลำน้ำ อีกทั้งมีความต้องการให้หน่วยทหารร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ข้อเสนอจากการวิจัยสะท้อนว่า แนวทางการออกแบบและบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกเป็นแนวทางในลักษณะกำหนดเขตกำหนดกิจกรรม ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์เชิงบูรณาการ โดยแนวทางดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่างมีดุลยภาพ นำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างทหารกับชุมชน เมื่อมีกลไกที่ทำหน้าที่ประสานงานเป็นหน่วยงานท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอุปกรณ์เครื่องมือ การแบ่งปันลูกค้า และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

คำสำคัญ: พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร; การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย; กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร; การบริหารจัดการและการออกแบบ

Abstract

Under the tourism plan of The Royal Thai Army Military Division 2001 - 2010, the Royal Thai Army Military has opened its official places for public entry in order to build the Academy image according to the Thailand tourism plan 2002. Such problems ranged from the lack of knowledge of tourism management. The design and management guidelines for enhancing the Royal Thai Army Military adventure tourism was aimed to study factors related to tourism potential such as the physical environment (architectural design and site planning), the types of military tourism activities from the tourist's satisfaction and the cooperative organization between the Royal Thai Army Military Division and the local communities. The results have shown that the majority of tourists are 16-35 years old, from other provinces. The tourists always come in group for skilled-safety-challengeable-standardized adventure tour. Furthermore, tourists' wish and the cooperation between the Royal Thai Army Military and the local communities in the development of adventure tourism activities leads to means and ends of gaining knowledge in socio-culture of the local communities. Research suggestions revealed that design and management guidelines for the Royal Thai Army Military adventure tourism is the specific site and activity design under integrated centralization management. Moreover, the local community division in the planning of area promotion, especially tools, market shares and information are the mechanic for balancing application.

Keywords: Royal Thai Army Military adventure tourism; Adventure tourism; Military tourism activity; Design and management guidelines

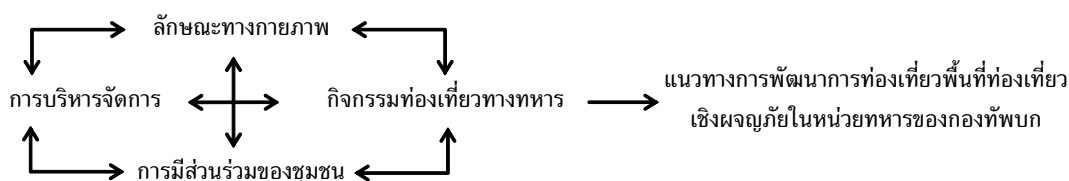
บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ กองทัพบกจึงจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในรูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารขึ้นในหน่วยทหารทั่วทุกภูมิภาค เพื่อเป็นศูนย์กลางการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับกองทัพบก และรองรับนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตามแผนแม่บทการท่องเที่ยวภายในหน่วยทหาร พ.ศ.2544-2553 (สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก, 2545) และสอดคล้องกับแผนการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2545 ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำขึ้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยกึ่งอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ทหารและอุทยานแห่งชาติจึงได้รับความนิยมอย่างชัดเจนขึ้น แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา กองทัพบกต้องประสบกับปัญหานานาประการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บรายได้ไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การขาดความชำนาญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการกำหนดรูปแบบของกิจกรรมในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากความไม่ชัดเจนในรายละเอียดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศักยภาพของพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความเป็นไปได้ของพื้นที่ ดังนั้น เพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ อันจะนำมาซึ่งแนวทางการบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก จึงนำมาสู่ความจำเป็นในการวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย สรุปได้ว่า ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยมากขึ้น ด้วยการอาศัยการกำหนดมาตรการควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546) ขณะที่หน่วยทหารที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย สามารถประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่ เพื่อกำหนดการแบ่งเขตการจัดการ การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวในหน่วยทหาร การพัฒนาสถานที่ กิจกรรม การบริการ บุคลากร และการตลาดให้มีประสิทธิภาพได้ (สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก, 2545) แต่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา และสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (Galantay, 1975) ตามนัยของการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยจำเป็นต้องคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการโดยผู้เชี่ยวชาญ ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (มนัส และคณะ, 2545) อย่างไรก็ตามด้วยหลักการของการบริหารจัดการทรัพยากรกายภาพ เพื่อกำกับการใช้และการดูแล อาคารสถานที่ ให้สอดคล้องกับพันธกิจขององค์กร (บัณฑิต, 2547) และแนวคิดการออกแบบทางภูมิทัศน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่ว่าด้วยการพัฒนาพื้นที่จากความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว ปัญหาเชิงสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมที่พบในแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย รวมทั้งการพัฒนาและออกแบบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่ส่งผลกระทบทางลบน้อยที่สุด (มนัส และคณะ, 2545) การประยุกต์แนวความคิดของการบริหารทรัพยากรกายภาพ และแนวคิดการออกแบบสถาปัตยกรรม ในการพัฒนากายภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก ควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของลักษณะทางกายภาพ กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่กันไป เพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม เป็นการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยตรง พร้อมกับนำมาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป ดังรูปที่ 1

จากนัยข้างต้น นำมาสู่การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยอันประกอบด้วย 1) ศึกษาศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ (การวางผังบริเวณรูปแบบสถาปัตยกรรม) การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร (กลุ่มนักท่องเที่ยว ฤดูกาลท่องเที่ยวและระยะเวลาที่ใช้การดำเนินกิจกรรม การจัดการรายได้-รายจ่ายและงบประมาณ) การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง (ระบบการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกระบบสาธารณูปโภคและการจัดเก็บขยะ ระบบการรักษาความปลอดภัยและสวัสดิภาพ) และการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพปัญหาองค์ประกอบของพื้นที่ในปัจจุบันจากนักท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก 3) ศึกษาความคิดเห็น

ของนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และ 4) เสนอแนวทางการบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก เพื่อจะได้เป็นข้อมูลนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ที่มีต่อหน่วยทหารของกองทัพบกต่อชุมชน และนักท่องเที่ยว

รูปที่ 1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก

อย่างไรก็ตามในการวิจัยได้นิยามพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารและกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารไว้เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันว่า "พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร หมายถึง พื้นที่ภายในหน่วยทหารที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาใช้บริการ และเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารได้โดยลำพัง หรืออาจจะต้องมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยเป็นผู้ดูแลนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หน่วยทหารได้จัดขึ้นโดยนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม หรือสถานที่ที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมที่ทำหาย ดันดันเกิดความแปลกใหม่ ประกอบกับเป็นการฝึกความชำนาญทักษะของร่างกาย"

วัตถุประสงค์ และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มุ่งเน้นศึกษาความพร้อมทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ด้านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกเฉพาะหน่วยทหารที่มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร โดยมีสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้สุทธิจากการดำเนินงานในแต่ละภูมิภาคเป็นหลัก และใช้เกณฑ์การแบ่งพื้นที่ที่มีคุณลักษณะร่วมกันไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ คือ คุณลักษณะเด่นทางด้านการบริหารจัดการและด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัย โดยผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารเผยแพร่ แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และรายงานภายในที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในหน่วยทหารของกองทัพบก เช่น แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย แนวความคิดของการบริหารทรัพยากรกายภาพ แนวความคิดการออกแบบทางภูมิทัศน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกรวมถึงการสอบถามความคิดเห็น ความต้องการ และความพึงพอใจต่อสภาพการณ์ขององค์ประกอบของพื้นที่ในปัจจุบันจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของยามานะ ที่ช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 แห่ง จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างเฉพาะเจาะจง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ที่ผ่านการหาคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหาและความเชื่อมั่นที่พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.9605 เพื่อศึกษาประเด็น 4 เรื่อง คือ 1) ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยว 2) ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร 3) ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ 4) ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

ต่อการมาท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกแบบสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ประกอบในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก และวิเคราะห์สภาพพื้นที่ด้วยภาพถ่ายและแผนภาพ รวมทั้งใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสอบถามถึงข้อเท็จจริงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร และการมีส่วนร่วมของชุมชนในหน่วยทหารและชุมชนในบริเวณใกล้เคียงจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 แห่ง

ผลการศึกษา

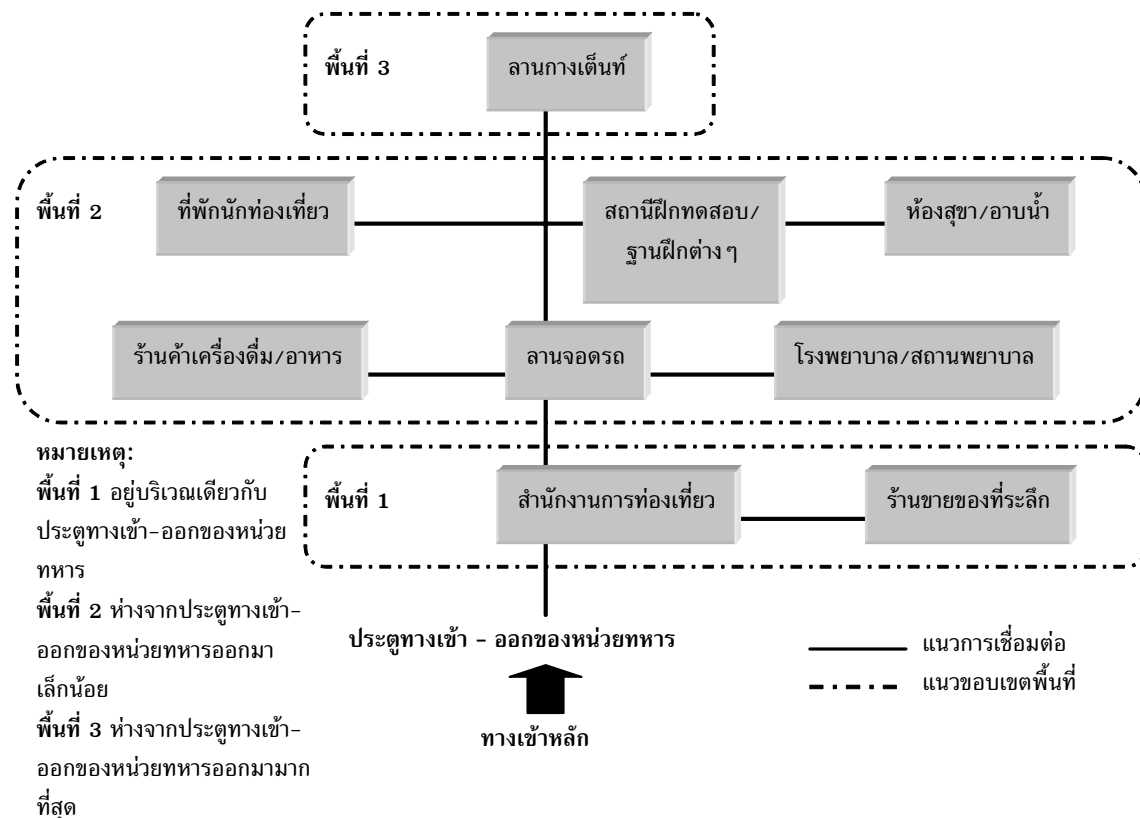
จากการศึกษาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกตามกรอบการดำเนินงานข้างต้น สรุปรายละเอียดต่างๆ ได้ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

เนื่องจากพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะมุ่งเน้นความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก ดังนั้น การวางแผนบริเวณและการกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมจึงมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ

1. การวางแผนบริเวณ เพื่อให้รับกับจุดมุ่งหมายหลักของพื้นที่ การวางแผนบริเวณของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกจึงถูกกำหนดด้วยสัญลักษณ์เขตสี โดยเขตพื้นที่สีเขียว จัดเป็นพื้นที่ที่หน่วยอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวได้โดยลำพัง ขณะที่เขตพื้นที่สีเหลือง เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ ต้องได้รับอนุญาตและมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยนำเข้า ที่สำคัญต้องพิจารณาคุณลักษณะของผู้ที่จะเข้ามาด้วย ส่วนเขตพื้นที่สีแดง จัดเป็นพื้นที่หวงห้าม ซึ่งไม่สามารถดำเนินการเพื่อการท่องเที่ยวได้ เหตุนี้การวางแผนบริเวณพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในพื้นที่ทหารของกองทัพบก จึงสามารถดำเนินการได้เฉพาะในเขตพื้นที่สีเขียวและสีเหลืองเท่านั้น ซึ่งเขตพื้นที่สีเขียวสามารถพัฒนาความหลากหลายของกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ จึงมีศักยภาพในการรับรองนักท่องเที่ยวในด้านกายภาพสูง ส่วนเขตพื้นที่สีเหลือง ซึ่งเป็นพื้นที่สนามฝึกวิชาทหารของหน่วยที่มีความสำคัญต่อการรักษาความปลอดภัยและความลับทางราชการ การพัฒนากิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกทำได้ไม่มากนัก จึงมีศักยภาพในการรองรับด้านกายภาพอยู่ในระดับต่ำ

อย่างไรก็ตามพื้นที่ภายในหน่วยทหารแต่ละแห่ง สามารถแบ่งแยกพื้นที่ออกเป็น ส่วน เช่น พื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ได้แก่ การกระโดดหอกระโดดสูง 34 ฟุต สนามฝึกผู้นำหน่วย และสถานีทดสอบกำลังใจ พื้นที่กลุ่มอาคารบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร ที่พัก และห้องสุขา/อาบน้ำ พื้นที่กลุ่มอาคารสำนักงานการท่องเที่ยว ซึ่งควรตั้งตามนโยบายและความเหมาะสมของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามสภาพภูมิประเทศในพื้นที่แต่ละแห่ง ทั้งนี้จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวถึงรูปแบบการจัดวางผังสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมโดยใช้ประตูทางเข้า-ออกของหน่วยทหารเป็นหลัก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดวางผังสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ควรจัดตามขอบเขตของพื้นที่ 3 ลักษณะ (ดังรูปที่ 2) โดยกลุ่มของอาคารสำนักงานการท่องเที่ยวและร้านขายของที่ระลึก ควรตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณประตูทางเข้า-ออกของหน่วยทหาร ขณะที่ส่วนสถานีฝึกทดสอบ/ฐานฝึกต่างๆ และกลุ่มอาคารประเภท ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร โรงพยาบาล/สถานพยาบาล ห้องสุขา/อาบน้ำ ที่พัก และลานจอดรถ ควรตั้งอยู่ห่างจากประตูทางเข้า-ออกของหน่วยทหารเล็กน้อย และลานกางเต็นท์ควรอยู่ห่างออกมามากที่สุด

รูปที่ 2 การจัดวางตำแหน่งที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกที่เหมาะสม
จากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

2. รูปแบบสถาปัตยกรรม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการ
ได้ 2 รูปแบบดังนี้คือ

2.1 การนำอาคารเดิมมาประยุกต์ใช้ เป็นการปรับปรุงรูปแบบอาคารเดิมที่ว่างอยู่ หรือขาดการใช้ประโยชน์
ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายในพื้นที่บริเวณชุมชนบ้านพัก และสนามฝึกวิชาทหารของหน่วย เช่น เรือนแถว
นายทหาร พลตนายทหาร และโรงนอนทหาร ปรับรูปแบบให้เป็นที่พักนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการนำอาคาร
ประกอบอื่นๆ ในพื้นที่ มาประยุกต์เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขาและอาบน้ำ
แบบอาบน้ำรวม โรงอาหาร เป็นต้น แต่เนื่องจากอาคารส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สีเหลือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัด
ด้านการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรม ดังนั้น วัสดุภายนอกของอาคารส่วนใหญ่จึงยังคงรูปแบบตามเดิม เช่น
ก่อสร้างแบบก่ออิฐฉาบปูนหรือไม้บางส่วน และหลังคากระเบื้อง เป็นต้น ทั้งนี้นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับที่พักแบบ
โรงนอนทหาร เป็นอันดับที่ 1 (ร้อยละ 47.80) เรือนแถวบ้านพักทหาร เป็นอันดับที่ 2 (ร้อยละ 43.30) และพลตทหาร
เป็นอันดับที่ 3 (ร้อยละ 59.20) เนื่องด้วยโรงนอนทหารสอดคล้องกับรูปแบบนักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่มาเป็นกลุ่ม
หรือหมู่คณะ รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารที่ต้องการฝึกการอยู่ร่วมกัน การทำงานเป็นทีมและมีการ
ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร (รูปที่ 3)

	พื้นที่ศึกษา: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก ประเภทการใช้สอย: ที่พักนักท่องเที่ยวยแบบโรงแรมอาหาร วัสดุภายนอก: ก่ออิฐฉาบปูน ทาสีขาว ตำแหน่งที่ตั้ง: อยู่ในพื้นที่กองพันทหารราบโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (เขตพื้นที่สีเขียว)
	พื้นที่ศึกษา: ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประเภทการใช้สอย: ที่พักนักท่องเที่ยวยแบบโรงแรมอาหาร วัสดุภายนอก: ก่อสร้างด้วยไม้ ทาสีขาว ตำแหน่งที่ตั้ง: อยู่ในพื้นที่กองพันนักเรียนการจู่โจมและส่งทางอากาศ (เขตพื้นที่สีเขียว)

รูปที่ 3 รูปแบบที่พักที่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกต้องการจะใช้บริการ กรณีการนำอาคารราชการมาประยุกต์ใช้

2.2 การก่อสร้างอาคารใหม่ เช่น ที่พัก ห้องสุขา/อาบน้ำ ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร ร้านขายของที่ระลึก และสำนักงานการท่องเที่ยวของหน่วย สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีรูปแบบที่หลากหลาย ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่บริเวณประตูทางเข้า-ออกของหน่วย และบริเวณเขตพื้นที่สีเขียวที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมได้ โดยลำพัง โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วย วัสดุภายนอกส่วนใหญ่เป็นวัสดุสังเคราะห์ ก่อสร้างแบบก่ออิฐฉาบปูน มุงหลังคากระเบื้องและวัสดุธรรมชาติบางส่วน ซึ่งสถาปัตยกรรมประเภทที่พักที่เป็นที่ต้องการให้มีการก่อสร้างในหน่วยทหารของกองทัพบกมากที่สุด คือ บ้านพักตากอากาศ (ร้อยละ 62.00) โดยเฉพาะที่ก่อสร้างด้วยวัสดุท้องถิ่น (ร้อยละ 36.00) รองลงมา คือ โรงแรมรวม (ร้อยละ 38.00) ที่เลียนแบบอาคารของหน่วยทหาร (ร้อยละ 50.00) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาลักษณ์ (2549) ที่พบว่า การนำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาประยุกต์เป็นรีสอร์ท และร้านค้า เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวสามารถดึงดูดความสนใจ และสามารถสร้างบรรยากาศความเป็นธรรมชาติได้มากกว่าสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และสอดคล้องกับการศึกษา มนัส และคณะ (2545) ที่พบว่า การนำวัสดุพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมมาใช้ในพื้นที่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งเอกลักษณ์ในพื้นที่เป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะได้เห็นความแตกต่างจากที่ที่ตัวเองจากมา ส่วนรูปแบบร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหารแบบอาคารถาวร เป็นอันดับ 1 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวต้องการพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการจัดพื้นที่ใช้สอยที่สะอาดถูกอนามัยและมีความสะดวกในการใช้งาน (รูปที่ 4)

จากผลการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกแต่ละแห่ง มีความหลากหลายและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อตอบสนองพฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในแต่ละแห่ง โดยกองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ มีนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังไม่มีรายได้ การพัฒนารูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีไม่มากนัก โดยเฉพาะการนำอาคารเดิมมาประยุกต์ใช้ อาทิ ที่พักแบบโรงแรมอาหาร และโรงแรมรวม ที่มีห้องสุขา/อาบน้ำแบบห้องอาบน้ำรวม และร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหารแบบเพิง/เต็นท์ชั่วคราว ในขณะที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งมีนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชนที่มีรายได้ย่อมจะแสวงหาความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ มากกว่า ทำให้มีการพัฒนารูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลายเห็นได้จากการก่อสร้างอาคารสำนักงานการท่องเที่ยวและร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา/อาบน้ำแบบแยกห้องอาบน้ำ และร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหารที่เน้นรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้

	พื้นที่ศึกษา: กองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จังหวัดพิษณุโลก ประเภทการใช้สอย: ที่พักนักท่องเที่ยวแบบบ้านพักตากอากาศ วัสดุภายนอก: วัสดุสำเร็จรูปเลียนแบบวัสดุธรรมชาติ ตำแหน่งที่ตั้ง: อยู่ในพื้นที่สวนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (เขตพื้นที่สีเขียว)
	พื้นที่ศึกษา: ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประเภทการใช้สอย: ที่พักนักท่องเที่ยวแบบบ้านพักตากอากาศ วัสดุภายนอก: ก่อสร้างด้วยไม้ ทาสีน้ำตาล ตำแหน่งที่ตั้ง: อยู่ในพื้นที่ท่าเสด็จ (เขตพื้นที่สีเขียว)
	พื้นที่ศึกษา: กองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จังหวัดพิษณุโลก ประเภทการใช้สอย: ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร วัสดุภายนอก: ก่ออิฐฉาบปูน ทาสีขาว ตำแหน่งที่ตั้ง: อยู่ในพื้นที่สวนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (เขตพื้นที่สีเขียว)

รูปที่ 4 รูปแบบที่พักนักท่องเที่ยวและร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหารที่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก ต้องการใช้บริการ กรณีการก่อสร้างอาคารใหม่

กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร

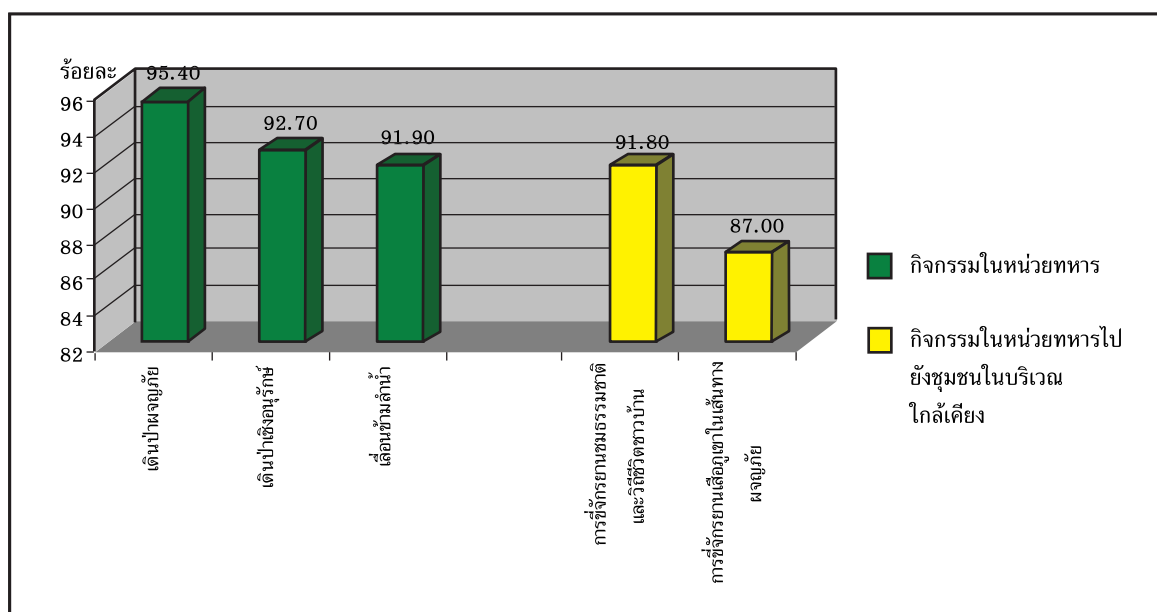
ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นแบบกลุ่มใหญ่มากกว่าแบบกลุ่มเล็กหรือรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทการท่องเที่ยวภายในหน่วยทหาร ที่ประสงค์ให้นักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มคณะและติดต่อล่วงหน้าไว้ก่อน เพื่อที่หน่วยจะได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในด้านความปลอดภัยในการเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด แต่ที่เป็นที่น่าสังเกต นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 51.70) อายุอยู่ในช่วง 16-35 ปี (จำแนกเป็นช่วงอายุ 16-25 ปี ร้อยละ 41.30 และช่วงอายุ 26-35 ปี ร้อยละ 36.50) อยู่ในกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาและพนักงานบริษัทเอกชนมากที่สุด (ร้อยละ 32.00 และร้อยละ 30.50 ตามลำดับ) และส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่น ๆ (ร้อยละ 77.70) เดินทางมาเป็นกลุ่มคณะ (ร้อยละ 47.00) โดยรถบัสที่หน่วยงานหรือโรงเรียนจัดให้ (ร้อยละ 45.70) สอดคล้องกับการวิจัยของ ประภัสสร (2548) และศศิธร (2545) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในหน่วยทหาร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ต้องการความปลอดภัยในเรื่องที่พักอาศัยและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ประกอบกับความเป็นกันเอง และดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีของเจ้าหน้าที่ และเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเชิงอนุรักษ์และการเข้าค่ายพักแรม

2. ฤดูกาลท่องเที่ยวและระยะเวลาที่ใช้ พบว่าช่วงปลายปี คือ เดือนตุลาคม-ธันวาคม เป็นช่วงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด จากนักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานต่างๆ โดยนิยมพักแรมในหน่วยทหาร (ร้อยละ 78.50) เนื่องจากความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีกำหนดระยะเวลาไว้ล่วงหน้า และมีการดูแลรักษาความปลอดภัยที่ดีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหารที่เน้นการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการดำเนินการที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรในเชิงธุรกิจ แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในปัจจุบันอัตรานักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแบบเข้าไป - เย็นกลับ หรือ พักแรมในที่พักของเอกชนในชุมชนบริเวณใกล้เคียงมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวในศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับสูง และมีที่ตั้งที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร

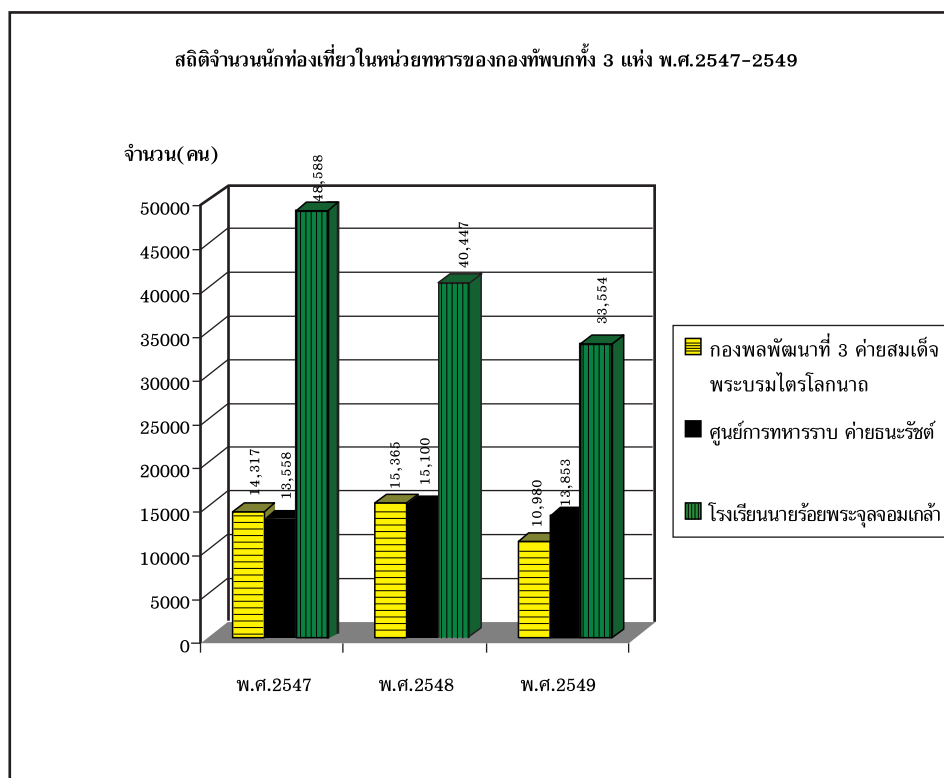
นักท่องเที่ยวจึงนิยมเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์มากขึ้น แม้มีข้อจำกัดในเรื่องที่พักภายในหน่วย ซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

3. การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน หน่วยที่มีศักยภาพสูงสามารถจัดตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางการให้ข้อมูลข่าวสารและติดต่อประสานงานกับนักท่องเที่ยว หรือ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และสามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตกลงนัดหมายล่วงหน้าได้ ส่วนหน่วยที่ยังขาดความพร้อม มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยวของหน่วย เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่ติดต่อล่วงหน้าเป็นหลัก สำหรับการฝึกอบรมกิจกรรมและดูแลนักท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง หน่วยที่มีความพร้อมทั้งด้านสถานที่ วิทยากรครูฝึก รวมถึงงบประมาณให้รับผิดชอบดูแลกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เมื่อประสบความสำเร็จจึงเริ่มกิจกรรมอื่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการจัดการและดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร เนื่องจากบุคลากรของหน่วยทหารขาดความชำนาญในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนภายนอกหน่วยทหาร และเมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการป้องกันอุบัติเหตุที่ได้มาตรฐาน และความปลอดภัยของกิจกรรม โดยเน้นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้โดยบุคคลหรือกลุ่มขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับอายุของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยซึ่งต้องการความตื่นเต้นและประสบการณ์แปลกใหม่ อีกทั้งต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ที่ส่วนใหญ่ต้องการทดสอบสมรรถภาพของผู้เข้าร่วมกิจกรรมและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม [อันดับที่ 1 คือ เดินป่าผจญภัย (ร้อยละ 95.40) อันดับที่ 2 คือ เดินป่าเชิงอนุรักษ์ (ร้อยละ 92.70) อันดับที่ 3 คือ เลื่อนข้ามลำน้ำ (ร้อยละ 91.90)] ส่วนกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับชุมชนในบริเวณใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วม เป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการในแง่การทำลายความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้ และการสัมผัสกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม [(อันดับที่ 1 คือ การขี่จักรยานชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวบ้าน (ร้อยละ 91.80) อันดับที่ 2 คือ การขี่จักรยานเสือภูเขาในเส้นทางผจญภัย (ร้อยละ 87.00)] ดังรูปที่ 5 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉลองศรี (2544) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะมากขึ้น อย่างไรก็ตามมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้าร่วมน้อยหลายกิจกรรม เช่น การกระโดดร่มจากบอลลูน การกระโดดบันจี้จัมพ์ และการขี่ม้า ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากความท้าทายของกิจกรรมทำให้ต้องเสี่ยงต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

รูปที่ 5 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารและพื้นที่ชุมชนในบริเวณใกล้เคียง

4. การจัดการรายได้-รายจ่ายและงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนนโยบายรัฐบาลและไม่ได้หวังผลในเชิงธุรกิจ แต่มีความจำเป็นต้องเก็บค่าเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำรายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาอุปกรณ์ สถานที่ การรักษาความปลอดภัยและสวัสดิการให้เจ้าหน้าที่ จึงได้รับยกเว้นการนำรายได้จากการท่องเที่ยวของหน่วยส่งคืนกระทรวงการคลัง แต่ก็ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลแต่อย่างใด เหตุนี้อาจเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกขาดการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลต่อนักท่องเที่ยวในการรับรู้ข่าวสารและปัจจัยจูงใจในการเข้ามาท่องเที่ยวในหน่วยทหารที่น้อยลง ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก พ.ศ. 2547 - 2549 ในหน่วยทหารแต่ละแห่ง มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงมาก (สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก, 2549) ดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในหน่วยทหารของกองทัพบกทั้ง 3 แห่ง พ.ศ. 2547 - 2549

การบริหารจัดการ

เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม การบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับระบบการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภคและการจัดเก็บขยะ และระบบการรักษาความปลอดภัยและสวัสดิภาพ จึงได้รับการพิจารณา ซึ่งรายละเอียดผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบต่างๆ เหล่านี้ สรุปได้ว่า

1. ระบบการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากในสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีรูปแบบเฉพาะตัวในลักษณะสิ่งปลูกสร้างถาวร เช่น สถานีฝึกทดสอบ/ฐานฝึก โรงพยาบาล/สถานพยาบาล ที่พัก เป็นต้น แต่เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหารมากขึ้น สิ่งปลูกสร้างชั่วคราว เช่น ลานจอดรถ ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร ห้องสุขา/อาบน้ำ ซึ่งสร้างความพึงพอใจได้น้อยทั้งในด้านรูปแบบและคุณภาพการใช้งาน จึงต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุง มากยิ่งขึ้น

2. ระบบสาธารณูปโภคและการจัดเก็บขยะ พบว่า พื้นที่มุ่งเน้นการสร้างและฝึกสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว โดยการแจกถุงขยะหรือตั้งเวรรับผิดชอบความสะอาดในพื้นที่ ก่อนนำมาทิ้งที่จุดรวบรวมขยะรอการจัดเก็บต่อไป

3. ระบบการรักษาความปลอดภัยและสวัสดิภาพ พบว่า ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมาก การบริหารจัดการที่ดำเนินอยู่จึงเน้นที่การกำหนดช่วงอายุ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับจำนวนเจ้าหน้าที่ ขณะที่อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องได้มาตรฐาน มีการซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอ มีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่มีการเตรียมไว้สำหรับดูแลการจัดกิจกรรม ก่อนนำส่งโรงพยาบาลในหน่วย หรือโรงพยาบาลในพื้นที่ รวมถึงมีการจัดเวรรักษาความปลอดภัยตามจุดสำคัญ และในบริเวณที่พักต่างๆ จะมีการจัดเจ้าหน้าที่ประจำตลอดเวลา เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยให้กับนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงฤทธิ์ (2546) กล่าวว่า กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยประเภทหนึ่ง ที่สามารถตอบสนองสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ โดยทุกกิจกรรมต้องอาศัยทั้งอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐานในการใช้งาน และการป้องกันภัย และได้รับคำแนะนำและการดูแลจากเจ้าหน้าที่ หรือครูฝึกผู้ดูแลประจำฐานอยู่ตลอดเวลา สอดรับกับวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหาร เนื่องจากเป็นชื่อเสียงและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยทหารของกองทัพบก

การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนของหน่วยทหารเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุด เพราะจัดเป็นการสร้างอาชีพเสริมและฝึกการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของครูฝึก วิทยากร มัคคุเทศก์ อาสาสมัครนำเที่ยว เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานท่องเที่ยว รวมถึงสมาคมชมรมแม่บ้านต่างๆ ส่วนประชาชนภายนอกหน่วยทหารยังมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากความสะดวกในการควบคุมดูแลบุคคลเข้า-ออกภายในพื้นที่ และการสั่งการ ความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมจึงอยู่ในรูปของธุรกิจขนาดเล็ก ณ บริเวณก่อนประตูทางเข้า-ออกของหน่วยทหาร เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่แต่ละแห่ง นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวไปยังชุมชนภายนอกหน่วยทหาร เพื่อเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ต้องการซื้อสินค้าที่ทำขึ้นโดยหน่วยทหาร และชุมชนในบริเวณใกล้เคียง โดยผลิตภัณฑ์ที่ต้องการซื้อมากที่สุดคือ ของที่ระลึกและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงมีความต้องการให้หน่วยทหารจัดเพิ่มบริการให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการจักรยานให้เช่า เพื่อใช้เป็นพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวสอดคล้องกับหลักการให้บริการของ กุลธณ (2530) ที่กล่าวว่า ประเภทของประโยชน์และบริการที่จัดให้ นั้น ต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการผลิตสินค้าที่ระลึกเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงควรได้รับการพิจารณาเป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหน่วยทหาร เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในระยะยาว และเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร

อภิปรายผลการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกในพื้นที่แต่ละแห่ง มีรายละเอียดที่ต่างกันตามสภาพพื้นที่ ทำเลที่ตั้ง ขนาด และการเข้าถึง ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารที่ต่างกันตามศักยภาพการท่องเที่ยว และการแบ่งพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารในแต่ละแห่ง การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ และการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก โดยการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหน่วยทหารของกองทัพบก ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยทหารอื่นๆ ของกองทัพบกได้ เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการแบบเดียวกัน ซึ่งการนำไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องพิจารณาจากศักยภาพของหน่วยตามขีดความสามารถในการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการรองรับการท่องเที่ยวของทรัพยากรในพื้นที่ และปัจจัย

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหารที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการและการออกแบบดังกล่าว จะนำมาสู่การเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ คือ สามารถพัฒนากายภาพให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยไม่ขัดต่อระเบียบการรักษาความลับของทางราชการ และไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังสามารถตอบสนองการใช้สอยของนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการเข้ามาท่องเที่ยวในหน่วยทหาร อันนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน ส่งเสริมความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง ซึ่งการประยุกต์ใช้อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ งบประมาณ และปัจจัยภายนอก เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนากายภาพของพื้นที่ด้วยการจัดการ และการออกแบบสถาปัตยกรรม มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยทหาร นักท่องเที่ยว กลุ่มประชาชนในชุมชน และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ดังนี้

หน่วยทหาร

ควรเน้นการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นในภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่พักร้านค้า ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก

กลุ่มนักท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่มีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ แม้ชอบการผจญภัยที่ตื่นเต้น ท้าทาย จึงควรสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น แต่ไม่เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกที่มากเกินไปจนต้องการขึ้นพื้นฐาน

กลุ่มประชาชนในชุมชน

1. ประชาชนในหน่วยทหารส่งเสริมกำลังพลและครอบครัวที่ว่างงาน มีใจรักงานบริการ เพื่อทำหน้าที่นำเที่ยวหรือดูแลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในวันราชการ ซึ่งอาจขอรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา เป็นต้น

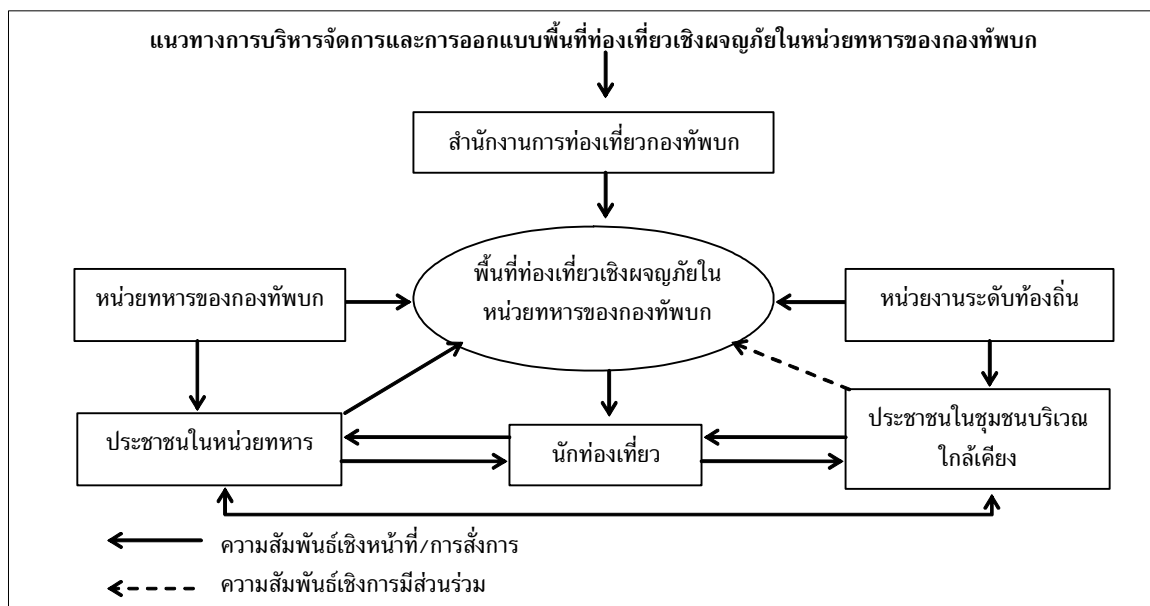
2. ประชาชนในชุมชนบริเวณใกล้เคียง ควรรวมตัวจัดตั้งองค์กรการท่องเที่ยวของชุมชน เสนอตัวแทนเพื่อประสานงานกับหน่วยทหาร และหน่วยงานต่างๆ ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่

- การจัดกิจกรรมในหน่วยทหารไปยังชุมชนในบริเวณใกล้เคียง โดยการศึกษาเส้นทางจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น เส้นทางจักรยาน เส้นทางเดินป่า เพื่อแบ่งปันลูกค้าและดูแลรับผิดชอบกิจกรรมร่วมกัน
- การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนการใช้บริการที่พัก ร้านค้า ร้านอาหารของชุมชนโดยรอบหน่วยทหาร เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณของหน่วยทหาร
- การผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยสมาคมแม่บ้านของหน่วยหรือกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อผลิตสินค้าต่างๆ สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ของที่ระลึก สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

หน่วยงานระดับท้องถิ่น

ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ผ่านการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่ติดต่อกับผู้ประกอบการนำเที่ยว เพื่อแสวงหาลูกค้าให้กับหน่วยทหาร รวมทั้งเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างหน่วยทหารและกลุ่มประชาชน ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยอย่างจริงจัง ทั้งนี้การนำแนวทางดังกล่าวข้างต้นไปประยุกต์ใช้ สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพควรเป็นหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยทหาร

กับหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ โดยเริ่มจากการแนะนำแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ ประชาชนทั้งภายในและภายนอกหน่วยทหาร เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการตลาด การต้อนรับและการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น บริษัทนำเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ผนวกกับจิตสำนึกและเห็นผลประโยชน์ของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี นำมาสู่การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป รูปที่ 7

รูปที่ 7 การบูรณาการระหว่างแนวทางการบริหารจัดการและการออกแบบกายภาพกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

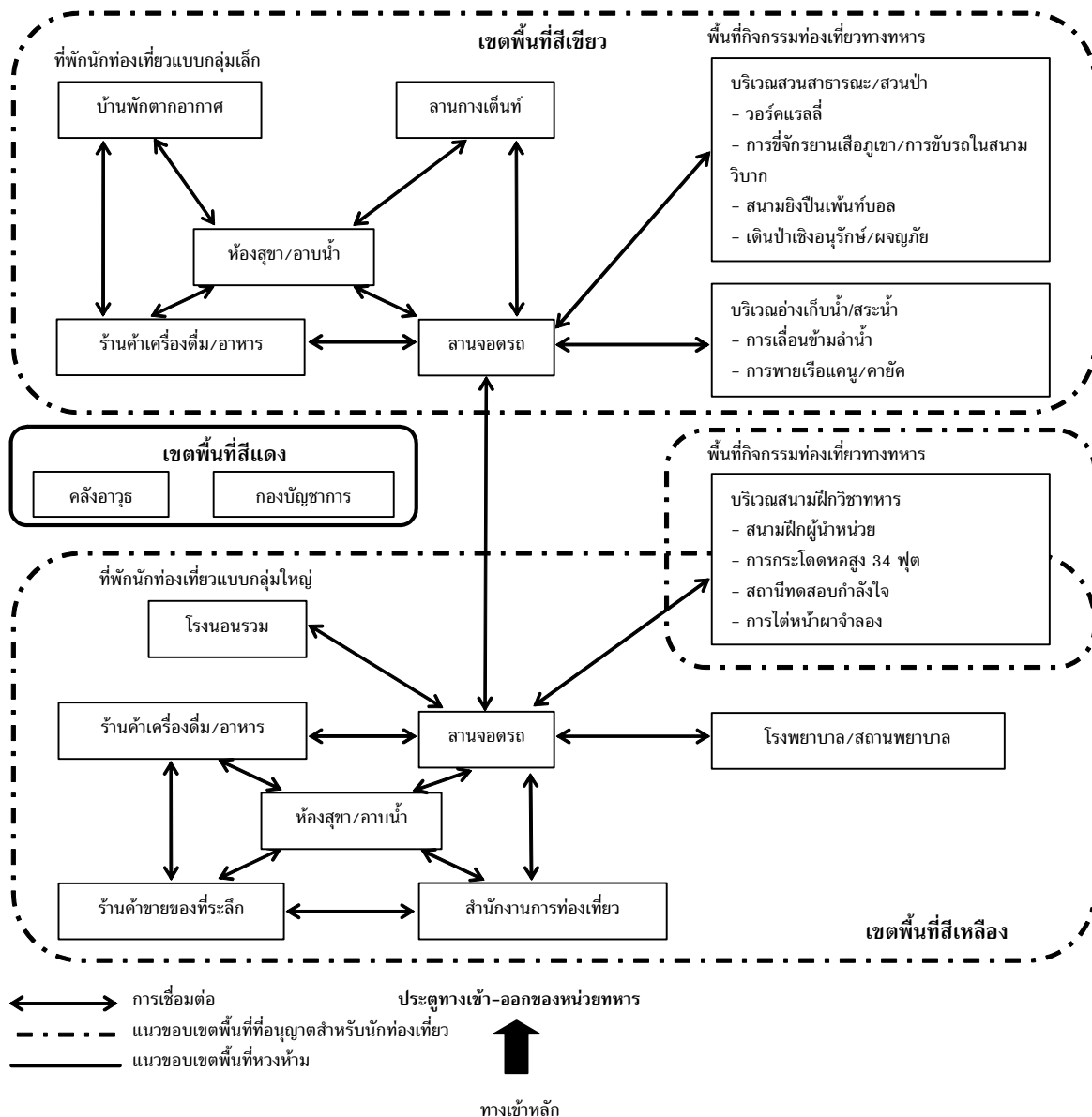
สรุปผลการศึกษา

จากการสำรวจกายภาพพื้นที่ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในหน่วยทหารของกองทัพบกที่รับผิดชอบดูแลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร และการสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในหน่วยทหารของกองทัพบก ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก ศูนย์การทหารราบ ค่ายธนะรัชต์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และกองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จังหวัดพิษณุโลก สรุปได้ว่า การออกแบบและบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบกจะเกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพ นำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างทหารกับชุมชนได้ เมื่อมีกลไกที่ทำหน้าที่ประสานงานเป็นหน่วยงานท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอุปกรณ์เครื่องมือ การแบ่งปันลูกค้า และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ภายใต้แนวทางที่เรียกว่า แนวทางเชิงประสานในลักษณะกำหนดเขตด้านกิจกรรม ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์เชิงบูรณาการ ทั้งนี้ หน่วยงานท้องถิ่น มีนัยหมายรวมถึง องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ส่วนภูมิภาค) หมู่บ้าน/ชุมชน สาธารณสุขจังหวัด หรือกองทัพบก ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดที่จะทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับส่วนสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนกายภาพของพื้นที่ ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ส่วนการบริหารจัดการ ส่วนการสร้างการมีส่วนร่วม

ส่วนกายภาพของพื้นที่

เพื่อการรักษาความปลอดภัยของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก หน่วยงานท้องถิ่นที่จะเป็นกลไกหลักในการประสานงานเพื่อออกแบบและบริหารจัดการพื้นที่ ควรเป็นการออกแบบและจัดการพื้นที่แต่ละเขตสีร่วมกัน (รูปที่ 8) โดยพื้นที่สีเขียวสามารถออกแบบวางกลุ่มอาคารบริการสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่พัก นักท่องเที่ยวแบบกลุ่มเล็ก หรือ นักท่องเที่ยวที่ต้องการความเป็นส่วนตัว เช่น บ้านพักตากอากาศ เรือนรับรอง ลานกางเต็นท์ ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร ร้านขายของทั่วไป ห้องสุขา/อาบน้ำ ลานจอดรถ โดยเน้นความสวยงาม

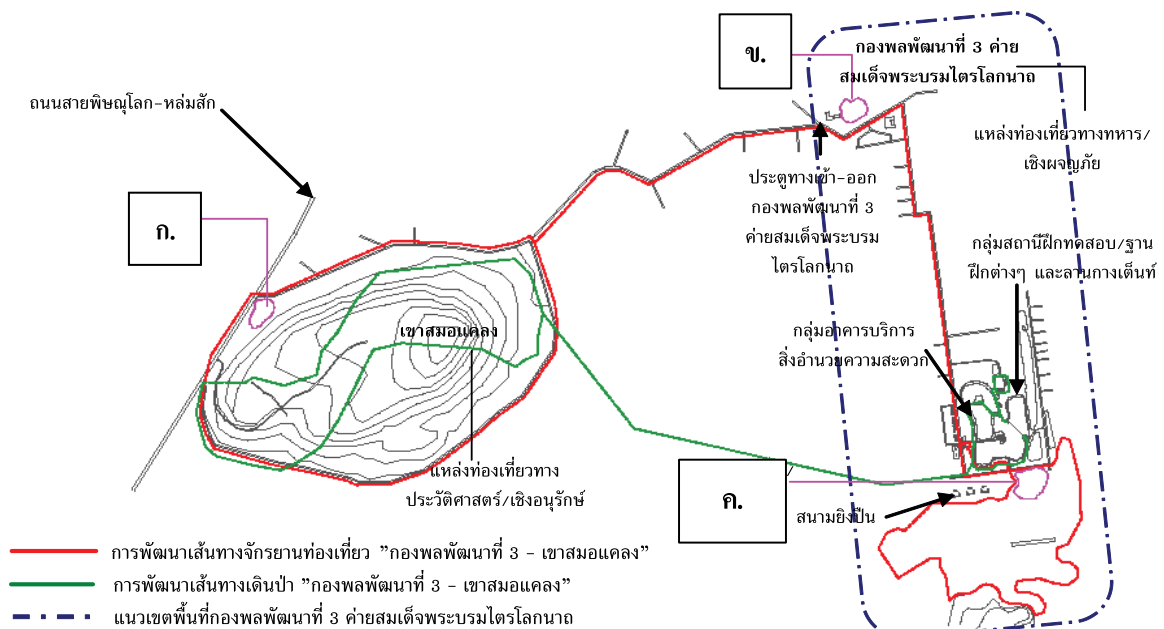
ของรูปแบบสถาปัตยกรรมและการจัดภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวแต่เน้นการใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นหลัก ขณะที่กิจกรรมที่ควรกำหนดไว้ในพื้นที่สีเขียว เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของพื้นที่ เช่น บริเวณอ่างเก็บน้ำ ควรจัดกิจกรรมการเลื้อนข้ามลำน้ำ และการพายเรือแคนู/คายัค บริเวณพื้นที่สาธารณะ ควรจัดกิจกรรมวอร์คแรลลี่ การขี่จักรยานเสือภูเขา/การขับรถในสนามวิบาก และสนามยิงปืนเพนทาบอล ขณะที่พื้นที่สีเหลือง สามารถออกแบบวางกลุ่มอาคารประเภทอาคารสำนักงานการท่องเที่ยวของหน่วยและร้านค้าขายของทั่วไป/ของที่ระลึก โดยควรจัดให้อยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้กับประตูทางเข้า-ออกของหน่วย และอาคารที่พักนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มใหญ่ เช่น โรงนอนรวม ห้องสุขา/อาบน้ำ ร้านค้าเครื่องดื่ม/อาหาร ลานจอดรถ เน้นกิจกรรมภาคสนามเป็นหลัก เช่น กิจกรรมสนามฝึกผู้นำหน่วย การกระโดดหอสูง 34 ฟุต และสถานีทดสอบกำลังใจ 10 สถานี และเพื่อให้สามารถรองรับการคมนาคมได้ ควรออกแบบป้ายบอกทางเป็นระยะและมีรายละเอียดของกฎระเบียบในการเข้า-ออกของหน่วย ให้นักท่องเที่ยวรับทราบ

รูปที่ 8 การเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกหลักภายในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหารของกองทัพบก แยกตามสัญลักษณ์เขตสี

ส่วนการบริหารจัดการ

จากผลการวิจัยสะท้อนว่า ศักยภาพพื้นที่ นโยบายของพื้นที่ และวิสัยทัศน์ของผู้บังคับบัญชาเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร ของกองทัพบก ทั้งนี้พื้นที่เขตสีเขียวเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการบริการสูง มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้งานพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงสามารถบริหารจัดการพื้นที่ให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ เขตสีเหลือง เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่มาใช้บริการ ขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสนามฝึกวิชาทหาร โรงนอนทหาร การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงไม่สามารถทำได้มากนัก อย่างไรก็ตามพื้นที่ทั้งสองเขตสียังต้องการ จุดบริการเพิ่ม เพราะนอกจากจะเป็นจุดกระจายรายได้ให้กำลังพลที่เข้ามามีส่วนร่วม ยังสามารถใช้เป็นจุดอำนวยความสะดวกที่ช่วยประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวได้ เช่น เดือนมิถุนายน กรกฎาคม รวมทั้งเป็นจุดรวมการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุขจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวหรือคณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยวภูมิภาค ประชาชน รวมทั้งผู้ประกอบการด้านที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยว ดังพิจารณาได้จากรูปที่ 10

หมายเหตุ.

ก. การพัฒนาภูมิทัศน์ถนนทางเข้าและป้ายประชาสัมพันธ์ (โดยหน่วยทหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล, กลุ่มประชาชน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสาธารณสุข)

ข. การพัฒนากลุ่มอาคารสำนักงานการท่องเที่ยวและร้านขายของที่ระลึก (โดยหน่วยทหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มประชาชน)

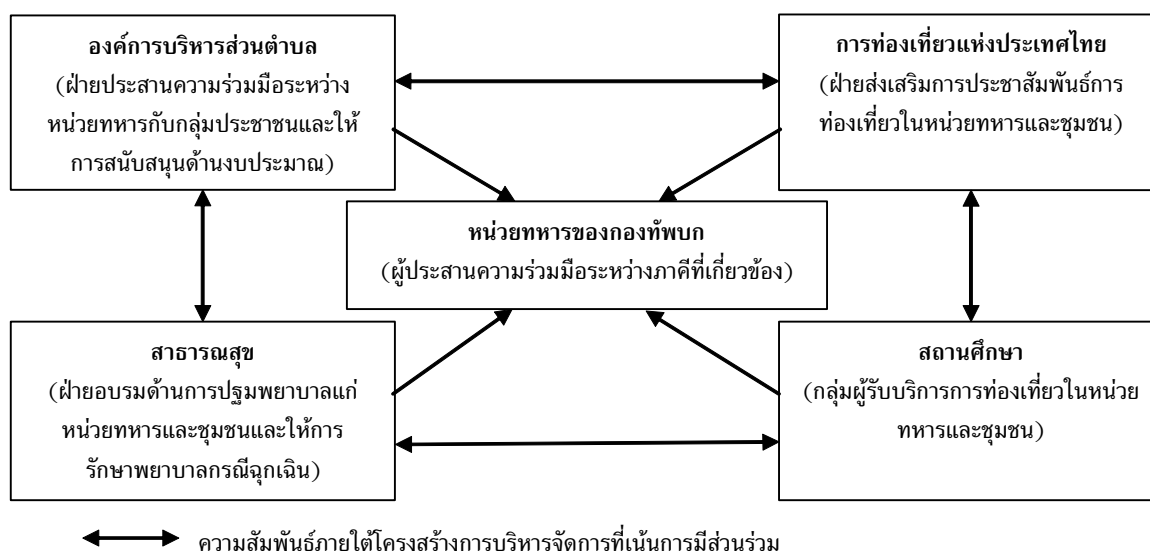
ค. การพัฒนาสถานฝึกทดสอบ/ฐานฝึกต่างๆ (โดยหน่วยทหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล และสถานศึกษา)

รูปที่ 10 การปรับปรุงผังบริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในกองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกับพื้นที่เขาสมอเคลง จังหวัดพิษณุโลก โดยเน้นการเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างพื้นที่

ส่วนการสร้างการมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยชี้ได้ว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่แต่ละแห่งเป็นตัวกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยหน่วยที่มีศักยภาพสูงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเป็นประจำ สามารถจัดบุคลากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นกำลังพล ครอบครัวและเยาวชนในหน่วยมาช่วยเหลือด้านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทหาร ในลักษณะวิทยากร ครูฝึก คณะทำงาน/อาสาสมัครนำเที่ยว แม้บ้านท่าความสะอาด ส่วนหน่วยที่มีศักยภาพต่ำจำเป็นต้องเน้นการพัฒนากิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงหน่วยทหารกับชุมชนภายนอกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุขจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยว หรือ คณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยว

ภูมิภาค รวมทั้งสถานศึกษาและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน กำหนดทิศทางการบริหารจัดการ ขณะที่หน่วยทหารต้องดำรงบทบาทเหมือนเจ้าบ้านที่ดีที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในหน่วยทหาร และจัดประชุม ระดมสมอง เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดสรรหรือกระจายรายได้ผลประโยชน์ให้กับชุมชน รวมถึงการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของหน่วยทหารและชุมชนในรูปแบบสินค้าที่ระลึกหรือของฝากต่าง ๆ ส่วนปัญหาการขาดความชำนาญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการจัดสรรการเงิน การจัดสรรบุคลากร หน่วยทหารควรขอรับการสนับสนุนการฝึกอบรม และการแสวงหาลูกค้าจากหน่วยงานระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือสถาบันการศึกษา (รูปที่ 11)

รูปที่ 11 การบูรณาการระหว่างแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยทหารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยตามโครงการทุนวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์-สังคมศาสตร์ ประจำปี 2550

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: คอร์ แพลนนิ่ง แอนด์ ดี เวลลอปเม้นท์.
- กุลธนา ธนาพงศธร. (2530). การบริหารงานบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2544). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงฤทธิ์ หวังพัฒนาพิชัย. (2546). พฤติกรรมและความพึงพอใจการท่องเที่ยวแบบผจญภัยของนักท่องเที่ยวชาวไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิตา ชัชกุล. (2547). การจัดการการท่องเที่ยวผจญภัย. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- บัณฑิต จุลาสัย. (2547). การบริหารทรัพยากรกายภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร ศรีภักดี. (2548). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการและกิจกรรมนันทนาการของค่ายฝึกนักศึกษาวิชาทหารเขานกไก่อ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- มนัส สุวรรณ, อุดม เกิดพิบูลย์ และ ประหยัด ปานดี. (2545). รายงานโครงการศึกษาและจัดทำคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทผจญภัย (ล่องแก่ง พายเรือแคนู/คายัค และปีนหน้าผา). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ศศิธร สามารถ. (2545). ความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุดาลักษณ์ พงศ์สิน. (2549). ยุทธศาสตร์การพัฒนากายภาพอุทยานแห่งชาติเพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวด้วยการจัดการและการออกแบบสถาปัตยกรรม. วิทยานิพนธ์ สด.บ., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก. (2545). แผนแม่บทการท่องเที่ยวภายในหน่วยทหาร พ.ศ. 2544-2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก.
- สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก. (2549). รายงานสรุปจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้สุทธิของหน่วยทหาร พ.ศ. 2547- 2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานการท่องเที่ยวกองทัพบก.
- Galantay, E. Y. (1975). *New towns: Antiquity to the present*. New York: George Brazillier.